

Porada zástupců filozofických a sociologických časopisů evropských socialistických zemí v r. 1974

Pravidelně každým rokem se scházejí představitelé filozofických a sociologických časopisů evropských socialistických zemí, aby si vyměnili zkušenosti ze své práce, poradili se o aktuálních úkolech marxistické filozofie a sociologie. Porada je vždy současně teoreticky orientována na některé významné společenské problémy. Tématem loňské porady, která se konala ve dnech 28. 10.–2. 11. 1974 v Budapešti, byl vztah národního a internacionálního.

Úvodem vystoupil maďarský filozof A. Wirth s referátem *Dialektika internacionálního a národního v rozvoji socialistické společnosti a marxistické filozofie*. Konstatoval, že vztah internacionálního a národního je ve filozofii poměrně málo rozpracován a že při konkrétní analýze těchto otázek se projevují určité jednostrannosti především v tom, že je přeceňována úloha národního a na druhé straně je internacionální chápáno v metafyzické poloze, odtržené od národního. Základní řešení vztahu internacionálního – národního najdeme u klasiků marxismu-leninismu. Za socialismu má tento vztah nový kvalitativní obsah – internacionální má vždy prvenství před národním. Integrační procesy, které probíhají v oblasti ekonomické základny světové socialistické soustavy, dávají tomuto vztahu kvalitativně nový charakter. Předně roste význam internacionalismu, prohlubují se vztahy mezi jednotlivými socialistickými státy. Rozdíly mezi národním a internacionálním již nemají antagonistický charakter.

Další účastník porady, člen korespondent T. I. Ojerman, přednesl referát *Internacionální a národní ve vývoji filozofie*. Zabýval se problematikou vlivu národní specifiky ve vzniku filozofických koncepcí a rozvedl myšlenku o podmínkách přerůstání národního v internacionální. Zdůraznil internacionální charakter marxismu a jeho rozpracování řadou národních kultur – což ovšem neznamená nacionální marxismus.

Další sovětský vědec profesor V. S. Gott přednesl referát *Dialektika národního a internacionálního a problém práva a svobody člověka*. V obsáhlém vystoupení uvedl, že diskuse o vztahu internacionálního a národního se vede v rámci marxismu-leninismu již desítky let. V současné době se s růstem významu světové socialistické soustavy objevují nové úkoly, a proto je třeba rozpracovat dialektiku internacionálního – národním pro potřeby konkrétní práce komunistických stran, zvláště v kontextu boje s kosmopolitismem,

který kapitalismus staví proti komunistické ideologii. V duchu koncepcí mírového soužití mezi zeměmi s různým politickým uspořádáním má zejména velký význam *Deklarace o lidských právech*, v níž se projevuje konkrétní řešení dialektiky internacionálního a národního.

Ze sovětských delegátů na poradě dále vystoupil se zajímavým referátem A. D. Kosičev, hlavní redaktor časopisu *Naučnyj komunizm*. Zabýval se otázkou vztahu internacionálního a národního v rozvoji marxistické filozofie. Upozornil na dialektiku národního, která ve své podstatě má internacionální charakter.

V. N. Ševčenko, zástupce hlavního redaktora časopisu *Filosofskije nauki*, a L. I. Grekov, odpovědný tajemník časopisu *Voprosy filosofii*, se zabývali konkrétními úkoly a zkušenostmi filozofických časopisů v souvislosti s marxistickým řešením vztahu internacionálního a národního. Podobně jako další soudruzi vyzdvihli význam spolupráce filozofických a sociologických časopisů socialistických zemí a předložili i návrhy na prohloubení této spolupráce.

Na poradě byl rovněž přítomen šéfredaktor nového sovětského časopisu *Sociologičeskije issledovanija* – profesor A. G. Charčev. Přednesl referát na téma *Internacionální a národní v mravních hodnotách socialismu*. Upozornil, že vztah internacionálního a národního se projevuje v různých oblastech a je proto předmětem zájmu nejen filozofů, ale i sociologů, estetiků atd. Zabýval se funkcí morálky a úlohou sociální kontroly v souvislosti s nezbytností rozpracovat obecnou kategorii „proletářský internacionalismus“ do roviny konkrétního zkoumání. Za nejvhodnější oblast, která je adekvátní teoretickému pojmu proletářský internacionalismus v empirické rovině, pokládá právě morální hodnoty, od nich pak přechází k zdůvodnění nezbytnosti zkoumání hierarchie lidských potřeb. Referát S. Charčeva byl zajímavým a plodným pokusem rozpracovat obecnou kategorii pro potřeby konkrétního sociologického zkoumání.

Také soudruzi z ostatních socialistických zemí se vyslovili k ústřednímu tématu konference. D. Czaban se v referátu *Národní otázka, národní idea* velmi podrobně zabýval historickým aspektem národnostní problematiky v Maďarsku. Upozornil na významný dokument, *Aktuální otázky socialistického vlastnictví a proletářského internacionalismu*, který je výsledkem práce pracovní skupiny kulturní politiky při ÚV Maďarské socialistické dělnické strany. Tento obsáhlý dokument shrnuje hlavní zkušenosti z řešení konkrétních otázek socialistického vlastnictví a vy-

tyčuje směry rozvoje proletářského internacionalismu v souvislosti s procesem budování socialismu v Maďarsku.

I. Marton se v referátě *Revoluční, konzervativní, reakční rysy antiimperialistického nacionalismu třetího světa* zabývá otázkami mezinárodně politických aspektů projednávané problematiky. Poněkud odlehlý od jádra problému byl referát dalšího maďarského souduha I. Hahna na téma *Od etnických náboženství k univerzálním*.

Vedoucí polské delegace J. Kucziński, redaktor časopisu *Studije filozoficzne*, předložil referát na téma *Národ, vlast, společnost socialistických zemí*. Jako východisko použil analýzu hesla „Komunismus – společnost budoucnosti“, a to nejen z hlediska ideologického, ale především také prakticko-politického. Na tomto základě pak rozvíjel myšlenku vztahu internacionálního a národního ve filozofii. V jeho referátě se objevilo několik značně diskusních přístupů, které byly v průběhu porady postupně upřesňovány.

Z německých soudruhů vystoupil v diskusi F. Ruprecht a D. Wittich. Krátký příspěvek přednesl A. Kretschmar na téma *Dialektika internacionálního a národního a rozvoj sociologie*. Upozornil hlavně na nezbytnost zkoumání internacionálního aspektu rozvoje světové socialistické soustavy na základě ekonomických integračních procesů, které se projevují v praktické činnosti RVHP.

D. Bergner se věnoval otázkám vzájemné souvislosti internacionálního a národního v současné buržoazní filozofii a nezbytnosti boje proti této interpretaci.

Jugoslávský delegát Bratislav Petrovič přednesl zajímavý příspěvek, v němž zdůraznil význam marxistických principů chápání společenských procesů, tj. materiálního základu, třídního aspektu, nezbytnosti diktatury proletariátu v revolučním procesu. Na tomto základě je možno teprve pochopit smysl proletářského internacionalismu. V této souvislosti se na příkladu Jugoslávie dotkl otázky pramenů nacionalismu. Uvedl, že vyplývá především z nerovnoměrného ekonomického rozvoje země, zatímco náboženské, maloburžoazní a další vlivy mají na vznik nacionalistických tendencí druhotný vliv. Z toho pak vyvodil nezbytnost ekonomické integrace.

Reagoval na problém univerzalizmu ve filozofii, o němž se ve svém referátu zmínil J. Kucziński. Upozornil na to, že původ univerzalistických koncepcí plyne z existencionální filozofie, interpretující vědeckotechnickou revoluci jako proces, který ruší rozdíly mezi lidmi a třídami vůbec. Naproti tomu však Marx chápe člověka konkrétně, v konkrétně historických podmínkách, žijícího v tomto národě, v této ekonomické situaci. Z toho plyne neoprávněnost univerzalizmu a nezbytnost proletářského internacionalismu.

Na tento podnětný příspěvek navázal V. Dobrianov z Bulharské lidové republiky. Správně upozornil na nezbytnost takové politiky v řešení národního a internacionálního, která systematickou řídicí a plánovací prací překo-

nává rozdíly v národních ekonomikách, vede důsledný boj proti maloburžoazním, nacionálním a dalším přežitkům.

Z československých účastníků přednesli referát A. Sirácky a D. Hajko. Zabývali se problematikou *Národní idea a internacionalismus v rozvoji československé socialistické společnosti*. Uvedli, že řešení vztahu národního a internacionálního je možné jen na základě stanovení správného východiska, jímž je hledisko dělnické třídy a jejího historického poslání. Komunistická strana dělnické třídy v každé konkrétně historické situaci vytváří strategii a taktiku k řešení všech významných společenských otázek. Vychází přitom z marxisticko-leninského učení, které je založeno na materialistickém pojetí dějin. V Československu se projevovала idea přežitků plynoucích z masarykismu, kultu Štefánika apod., proti čemuž musí dělnická třída a její strana stále bojovat. V procesu socialistické výstavby dochází nejen ke sblížování tříd, ale také k sblížování národů a národností. V tomto procesu se jako významný krok jeví federativní uspořádání Československa.

J. Loukotka se v referátu *Problémy pojetí národního a internacionálního v marxisticko-leninské filozofii* zabýval některými otázkami této problematiky z gnoseologického hlediska, vymezením pojmů internacionální a národní a jejich dialektikou.

Vedoucí naší delegace J. Netopilík v rozsáhlém referátu *Internacionalismus a světový názor dělnické třídy* rozebíral teoretické souvislosti marxistického pojetí společnosti a internacionalismu. Ukázal na souvislost internacionálního charakteru marxisticko-leninské filozofie s materialistickým pojetím dějin a konkrétními úkoly, před nimiž se ocitá mezinárodní dělnická hnutí a budování komunismu.

*

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že referáty přednesené na poradě se zabývaly základními tématem ve značně širokém záběru. Přednost tohoto přístupu je možno vidět především v tom, že problém vztahu internacionálního a národního objevil v komplexní podobě. Byla vyslovena hlediska nejen filozofická a sociologická, ale také historická, ekonomická, mezinárodně politická, etická a další. Nevýhoda tohoto způsobu jednání ovšem plyne z příliš extenzivního záběru problematiky. Pro nedostatek času nakonec nebylo možno řadu významných podnětů nebo i diskusních otázek dostatečně rozebrat a objasnit. Přesto diskuse byla velmi živá, prakticky se diskutovalo ke každému referátu. Účastníci byli vedeni snahou objasnit dialektiku internacionálního a národního v co nejkonkrétnější podobě, důsledně na pozicích marxismu-leninismu, tak, aby bylo sjednoceno základní pojetí pro práci časopisů.

Obecně pak z jednání vyplynula významnost internacionalismu jako rozhodujícího a jednotícího principu dělnického hnutí v sou-

časné epoše, v boji proti univerzalizmu anti-komunistických koncepcí.

Součástí diskuse byly i příspěvky E. Keriho o práci časopisu *Maďarský filozofický obzor* a L. Molnára, který informoval o úloze maďarského časopisu *Szociologia*. Současně přednesl hlavní články plánu časopisu na příští roky. Časopis se bude především věnovat otázkám sociální struktury, rodiny, vztahu k práci, volného času. Významné místo zaujme problematika dělnické třídy, její dynamiky a růst její úlohy v procesu budování socialismu. Podobnou informaci podal i rumunský delegát S. Costea.

Závěrečnou diskusi a celé jednání uzavíral akademik Matraj. Konstatoval užitečnost setkání a vyslovil naději, že spolupráce filozofických a sociologických časopisů se na tomto základě ještě prohloubí a projeví se v intenzivní výměně statí, které budou vědecky reflektovat úspěchy budování socialismu a rozvoje marxisticko-leninské společenské vědy.

Součástí závěrečné diskuse bylo i projednání organizace a hlavního tématu příštího setkání. Porada v roce 1975 se bude konat v Sofii, hlavní rámcové téma je *Úloha filozofie a sociologie v sociální praxi*. Vlastnímu jednání porady má předcházet důkladná příprava, která by se měla odrazit v diskusi na stránkách jednotlivých časopisů.

Porada šéfredaktorů filozofických a sociologických časopisů evropských socialistických zemí v r. 1974 v Budapešti byla všestranně užitečná. Přinesla řadu věcných poznatků. Neméně cenná byla i výměna zkušeností z redakční práce, navázání a prohloubení pracovních a soudružských kontaktů.

František Zich

O výsledcích mezinárodního symposia o kritice buržoazních a revizionistických dezinterpretací vědeckotechnického pokroku.

Problémová komise mnohostranné vědecké spolupráce akademiků věd socialistických zemí *K otázkám ideologického boje v souvislosti s mírovou koexistencí dvou světových soustav* uspořádala ve dnech 4.–6. listopadu 1974 v Domě vědeckých pracovníků v Liblicích pracovní poradou s mezinárodní účastí, věnovanou kritice buržoazních a revizionistických dezinterpretací vědeckotechnického pokroku, již se účastnili přední odborníci ze Sovětského svazu, Bulharské lidové republiky, ČSSR, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Polské lidové republiky.

Gesci v činnosti uvedené Problémové komise zajišťuje již od roku 1967 Československá akademie věd a jmenovitě Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV. Mezinárodní socialistická dělba práce v oblasti boje proti soudobé buržoazní ideologii a antikomunismu postoupila do stadia, kdy každá socialistická země koordinuje výzkum a kritiku buržoazní ideologie v některé oblasti. AV SSSR vedle účasti na všech tématech rozpracovává problematiku leninské etapy filozofie marxismu v soudobém ideologickém boji, pracoviště AV NDR

převzala odpovědnost za koordinaci kritiky soudobého sociáldemokratismu, pracoviště AV PLR koordinují tématu o politické strategii a metodách ideologické diverze, pracoviště AV MLR koordinují problematiku „Mládež a soudobá ideologie“ a pracoviště AV BLR převzala odpovědnost za koordinaci kritiky buržoazní futurologie. Pracoviště ČSAV byla pověřena koordinací výzkumu a kritiky buržoazních a revizionistických interpretací vědeckotechnické revoluce, přičemž na tomto výzkumu se podílejí také pracoviště z ostatních socialistických zemí.

Zkušenosti potvrzují, že všestranná a hluboká kritika buržoazních a maloburžoazních koncepcí vědeckotechnického pokroku může být výsledkem pouze společně prováděného a víceborového výzkumu, na němž participují všechna společenskovevní pracoviště zemí socialistického společenství.

V buržoazní ideologii vedle „optimistických“ vulgárně scientistických představ (podle nichž sám vědeckotechnický rozvoj může vyřešit všechny ekonomické, sociální, kulturní a ostatní problémy) se v poslední době prosazují „pesimistické“ koncepce, pro něž je typické, že za „protidiské důsledky“ rozvoje vědy a techniky vůbec označují některé negativní stránky vědeckotechnického pokroku, které jsou způsobeny kapitalistickými společenskými vztahy.

Buržoazní a maloburžoazní ideologové v nejlepším případě dospívají k různým odrudám buržoazního meliorismu, pro něž je charakteristické uznávání nutnosti některých dílčích reforem při zachování podstaty kapitalismu.

Buržoazní a maloburžoazní ideologové se snaží prosadit svá ideologická, teoretická a metodologická hlediska při řešení celé řady skutečných problémů soudobého světa. Mezi nimi významné místo zaujímají problémy spojené s nastupující vědeckotechnickou revolucí (otázky životního prostředí, surovinných a energetických zdrojů, demografických otázek, změn v systému věda – technika – výroba, změn v systému věda – výroba – řízení – kvalifikace atd.). V zápasu mezi buržoazní a socialistickou ideologií vystupuje do popředí boj o pojetí, interpretaci a řešení naléhavých otázek spjatých s nástupem vědeckotechnické revoluce v třídně protikladných systémech. Buržoazní a maloburžoazní ideologie stále častěji vystupuje v různých převlecích a parazituje na diskusích o naléhavých otázkách současné doby.

V kapitalistických zemích znovu a znovu vycházejí práce, v nichž se opakují jednostranná a nesprávná teoretická a metodologická východiska, která už byla podrobena kritice ze strany marxisticky orientovaných filozofů, ekonomů, sociologů, historiků, ekologů a pracovníků ostatních vědeckých oborů. Současně však buržoazní ideologové se snaží „hlouběji zdůvodňovat“ své jednostranné koncepce využíváním systémových přístupů, poznatků některých přírodních a technických věd, matematických a statistických postupů atd. Všechny tyto buržoazní